

4.6.2013

**SUOMEN
RETKIMELOJAT**

VIENAN KARJALAN MELONTARETKI 2012

Tuomo Orpana

*Lähdemme Pohjolan tuville,
Sariolan salvoksille,
miesten syöjille sijoille,
urosten upottajille.*

Suomen Retkimelajat: Vienan Karjalan melontaretki, heinäkuu 2012. Teksti: Tuomo Orpana, kuvat: Tuomo, Johan Holmberg, Jaakko Sinkko.

Osa I: Runokylät Uhtua-Jyskyjärvi-Paanajärvi 2.7-7.7.2012

Kuuden aikaan illalla pääsemme vihdoinkin vesille Majatalo Rudolfin rannasta Uhtualta kohti Kuittijärven itäpäättä. Järvialueen vedet laskevat parisaataa kilometriä pitkää ja sata metriä alenevaa Kemijoen reittiä Vienan mereen. Tuuli on meille myötäinen, aurinko selkäpuolella. On tiistai 3. heinäkuuta 2012, melat pyörivät, tunnelma korkealla. Edellisenä aamuna saapuivat Lentuan leirintäalueelle pakettiautot kuljettajina veljekset Igor ja Alexander Uhtualta.

Olemme Suomen Retkimelojien ensimmäisellä Vienan retkellä. Vetäjä Johan on tehnyt suunnitelmia jo lähes vuoden, metsästännyt karttoja, kerännyt tietoja alueella käyneiltä ja etsinyt Vienan puolelta sopivaa tahoa kuljetusjärjestelyihin. Meitä melojia on kaikkiaan 12, yksi uskalikko Ruotsista, muut eri puolilta Suomea. Jakaannumme kahdeksi traileriryhmäksi. Toiseen kuuluu kolme pariskuntaa ja tulkkimme Tuula, toiseen viisi vähintään keski-ikäistä urhoa. Aikomuksena on meloa runoreitti Uhtualta Paanajärvelle ja käydä Solovetskin luostarisaaressa. Toinen ryhmä käy sen jälkeen vielä kurkistamassa Stalinin kanavaa ja meloo Äänisellä Sungun niemen kautta Kizhin saarelle päättäen retken Kontupohjan alueelle. Viisumeihin on merkitty kolme viikkoa luvallista maassaoloaikaa.

Vartiuksen tullissa vierähtää pari tuntia papereita täytellessä. Tullimiehet ovat hyvin ystävällisiä auttaen meitä saamaan rastit oikeisiin ruutuihin. Kajakeista tarvitsemme dokumentit maahan tuontiin ja ulosvientiin. Trailerien haltijapaperit ovat retkenjohtajan nimissä ja se aiheuttaa ongelman.

Kummallakin trailerilla tulee olla yksilöity mukana seuraava haltija, jotta rajan ylitykset onnistuvat. Onneksi saamme puhelimitse tilattua omistajalta uuden haltijatodistuksen faksilla suoraan tullipisteeseen. Peukutamme Welhonpesää.

Kalustorikkoja Vuonnisen tiellä

Käännyimme Kostamuksesta Uhtuan tielle, joka kiertää Vuokkiniemen ja Vuonnisen kautta. Tietä on paranneltu, mutta sorapinta röykyttää trailereita kovakouraisesti. Vuonnisessa murtuu trailerin kannatin. Perillä Uhtualla paljastuvat muut vauriot: trailerimme viidestä kajakista neljässä on reikiä tai murtumia. Käsitämme, että olisi ollut parempi aloittaa melonta Vuokkiniemestä, jolloin automatka olisi lyhentynyt ja huonoimmat tieosuudet olisivat jääneet pois. Retki olisi kuitenkin pidentynyt parilla päivällä.

Hetken jo pelkäämme, että melontaretki muuttuu autoturismiksi. Majatalo Rudolf ottaa meidät kuitenkin avosylin vastaan, lämmin ruoka odottaa pöydässä ja kohta on saunakin lämmin. Aikataulu mietitään uusiksi. Saunomme murheet pois, maisutamme hieman Karelski balsamia, ja raukeina oikaisemme majatalon vuoteille.

Aamu on iltaa viisaampi, päätämme ryhtyä korjaamaan kajakkeja. Lasikuitua, hartsia, epoksia ja kevlarnauhaa löytyy ensi hätään. Johan ja Igorin koluavat Uhtuan rautakaupat tuoden lisää korjaustarvikkeita. Harri toimii laminointimestarina, ja muutaman tunnin kuluttua kajakkimme ovat taas vedenpitäviä, katu-uskottavia kuin korvansa repineet kollit. Mieliala nousee ja päätämme lähteä illaksi melomaan kohti täysikuuta. On heinäkuun alku, pohjoisessa näkee meloa yölläkin.

Vihdoin Kuittijärvelle

Jätämme Uhtuan kiertäen sen edessä sijaitsevan Uurnasaaren. Keski-Kuittijärvi kurottua selkäänsä kaakkoon, kohti Luusalmea, jonne matkaa on 25 kilometriä. Kaarramme järven etelärannalle, ja seuraamme sitä kaakkoon sovittaen kulkusuunnan tuulen ja aallokon mukaan. Luusalmi erottaa keskimmäisen Kuittijärven alemmasta Kuittijärvestä. Vedet ovat muokanneet järven poikki kulkevan hiekkaharjun kierteiseksi salmeksi. Ruostunut lossin runko on muistona menneestä tiehytystä. Olemme meloneet neljä tuntia tauotta, pidämme ruokatauon rannalla. Tekee mieli jo yöpuulle, mutta päätämme meloa aikataulua kiinni.

Luusalmi jää taakse

Kuittijärven rannat muuttuvat ryteiköksi. Kuolleet puunrungot törröttävät vedestä. Rannat ovat täysin autioita, asutuksesta ei ole merkkejä. Lintuja ei näy, eikä ääniä kuulu. Melomme pari tuntia rantoja katsellen, kunnes löydämme pienen saaren, joka kelpaa yöpaikaksi. Vedämme kajakit vedestä rantakivikon yli hakojen ja irtopuiden päälle. Valo kajastaa vielä luoteessa, kun kömmimme telttoihin sovittelevaan selkärankaa kivien väliin. Uni tulee ja pelastaa.

Aurinkoinen aamu herättää virkuimmat, ja kohta muutkin ovat hereillä. Kuittijärven alapäähän on matkaa noin kolmekymmentä kilometriä, sen takana on Jyskyjärven runokylä. Tankkaamme tukevat aamiaiset, puramme leirin, pakkaamme

kajakit ja olemme valmiit matkaan. Tuula, nukuttuaan ohi aamutoimien, hyppää vauhdikkaasti kaksikon etuaukkoon. Yhden kaksikon olemme ottaneet mukaan turvallisuutta lisäämään.

Voimalaitos yllättää

Melomme ilman maataukoja Kuittijärven päähän. Joki tekee mutkan ja paljastaa salaisuutensa. Eteemme levittäytyy voimalaitos, jonka leveä patomuuri sulkee joen. Pari sataa metriä ennen veden imuaukkoja on oikealla reunalla rantautumiseen sopiva penkka ja vanha, muinoin käytössä ollut, nyt suljettu tukkien uittoränni. Voimalaitoksen lähellä veden imu on voimakas. Joen oikealta reunalta löydämme polun, joka vie laitoksen alapuoliseen rantaan. Onneksi meillä on mukana kolmet kajakkikärkyt (kaikilla Ääniselle aikovilla on kärkyt, mutta osa on jätetty Igorin autoon). Niillä saamme kajakit kuljetettua voimalaitoksen ohi.

Voimalaitos on nimeltään Kintismä. Se on rakennettu ilmeisesti vuonna 1956. Painettuihin karttoihin, uusiinkaan, ei voimalaitosta ole merkitty. Myöhemmin selvitämme, että Kemijoessa on neljä voimalaitosta, Kintismä, Vääräkoski, Putkuo ja Usmana. Viidettä voimalaa on suunniteltu Valkeakoskeen, Paanajärven alapuolelle, mutta tämä on jäänyt kesken rahoituksen ja voimalan vastustuksen vuoksi. Paanajärvi on saanut lisää elinaikaa. Satelliittiohjelmat www.google.earth ja venäläinen www.yandex.ru antavat painettuja karttoja parempaa tietoa kohteista. Niihin kannattaa tutustua retkeä suunniteltaessa!

Aurinko on taas vierinyt lähelle taivaanrantaa, takana pitkä melontapäivä. Kun näemme edessä hiekkarannan, päätämme leiriytyä. Jyskyjärven valloitus jää aamuun.

Jyskyjärvellä

Uusi aamu ja kolmas melontapäivä. Retken rytmiin alkaa tottua. Tavarat löytävät paikkansa kajakissa ja teltassa. Leirin pystytys ja purku sujuvat joutuisasti. Ruokailu, päiväeväiden ja juomien teko on jo rutiinia. Alussa epämääräisesti hосуva ja ryntäilevä joukkomme alkaa hitsautua tiimiksi. Olemme kaikki melko kokeneita melojia ja retkeilijöitä, jokainen osaa huolehtia itsestään, joten retken johtaminen ei ole enää jatkuva taakka.

Lähestymme Jyskyjärveä. Tämä 450-vuotisjuhlansa viettänyt kylä sijaitsee paikassa, jossa Rukajärven ja Nuokkijärven vedet keräävä Tsirkka-Kemi yhtyy Kemijoen pääuomaan. Kylän keskus on Tsirkan etelärannalla. Kulku joen yli käy riippusiltojen kautta. Sillat antavat leimansa koko kylämaisemaan. Asumapaikka on ikivanha kulkureittien risteyspaikka. Talot ovat karjalaiskyläntapaan asettuneet rannan suuntaisesti riviin, sauna lähimpänä rantaa, päätalo ylempänä jokipenkalla pääty jokeen päin. Pääosa taloista on perinteisiä harmaita, maalaamattomia, mutta joitakin on koristeltu värikkäiksi. Taloissa ei perinteisesti ole kivijalkaa, minkä vuoksi ne ajan myötä kallistelevat ja nuokkuvat uneliaasti. Jos alimpia hirsiä ei aika ajoin jakseta vaihtaa, kurkihirsi painuu aikanaan maahan.

Asukkaita Jyskyjärvellä on talviaikaan parikolmesataa, näiden vanhojen kyläntapaan vanhempaa väkeä, eläkeläismummoja. Kesäaikaan on vilkkaampaa, kun sukulaiset tulevat lomaviihtoon.

Raitilla liikkuu ihmisiä, taloista tulevat uteliaimmat emännät laiturille pyykkää pesemään, samalla tulijoita tarkkaillen. Vetäisemme kajakit rantaruohikkoon, irrottelemme aukkopeitteet ja liivit, ja siistiydymme kauppa- ja kyläkiertä varten. Paikalliskaupasta, oikeastaan kioskista teemme ostoksia. Valikoima on hyvä, tuoretta leipää saa joka toinen päivä (ma-ke-pe), juomapuoli on meillevähintään riittävä ja edullinen, voita, juustoa ja makkaraa on, samoin säilykkeitä ja kuivaruokia. Hedelmät ja vihannekset eivät yleensä kuulu valikoimaan. Syynä lienee se, että asukkaat viljelevät niitä itse omilla ryytimillaan eikä kysyntää ole huonosti säilyvälle tavaralle.

Joku hälyttää paikalle kylän museonhoitajan, turisteja on tullut. Meidät ohjataan Jyskyjärven perinnetaloon. Katselemme neuvostoajan koulupuvut, tutkimme jänisräikkiä ja tuohiesineitä, joita on tehty myytäväiksi matkamuistoiksi. Vaivautuneina peräännyimme paikalta kylälle. Olemme törmänneet elintasokuiluun, jonka yli on vaikea luontevasti ojentaa rahaa, kun täällä museossa on käytössä euron erikoinen turistikurssi.

Jotkut lähteet mainitsevat kylän asukasluvuksi 600, jotkut 400. Hiljaisemmalta kylä kuitenkin

tuntuu. Kierrämme raitilla ja räpsimme kuvia silloista, taloista, vanhasta tsasounasta. Uusi, vaa-leanvihreä länsimainen kirkkorakennus uutuuttaan ryhdikkäine ääriivivoineen jotenkin pilaa kylän harmaan ja uneliaasti nuokkuvan kokonaisilmeen.

Maaseutu tyhjenee

Jyskyjärvellä on ollut suuruudenaikansa, tuleeko sellaista enää? Nuoriso muuttaa pois, Kun työmahdollisuudet katoavat, vain sitkeät eläkeläiset jäävät hoitamaan vanhoja asumuksiaan ja perunapellojaan. Suojärveltä kulkee rautatie pohjoiseen aina Kemijoelle asti. Rata päättyy Uuteen Jyskyjärveen, seitsemän kilometriä jokivartha itään. Sinne oli tarkoitus perustaa mittava metsätyökeskus, joka työllistäisi alueen väkeä. Nyt on hiljaista, tavarakuljetuksia vain harvakseltaan, henkilökuljetuksiin rataa ei taideta käyttää. Puutavarallakin on nykyisin niin kiire, että se kuljetetaan kuorma-autoilla. Puutullit ovat hiljentäneet kaupan, vienti ei vedä. Potentiaalia metsätaloudessa kyllä olisi.

Hrutshevia aikaan pienet kylät julistettiin elinkelvottomiksi ja asutus keskitettiin suurempiin keskuskyläin. Osa pelloista hylättiin, kun kolhoosit keskitettiin suuriksi yksiköiksi. Uhtuan alueen parikymmentä kylää keskitettiin kolmeen, neljään keskukseen, jolloin vanhat runokylät saivat lopullisen kuoliniskun. Vienen Karjalasta hävisi yli kaksisataa kylää. Kaupungistuminen jatkuu kiihtyvällä vauhdilla kaikkialla, väestö ajautuu maalta kaupunkeihin ja suuriin keskuksiin, näin myös Suomessa ja muuallakin maailmassa.

Kanakoski ärjyy

Jyskyjärvi jää taakse, kun puikahdamme Kemijoelle ja alitamme Uhtua-Kostamus tien sillan. Seuraava silta onkin sitten yli sadan kilometrin päässä Vääräkosken voimalaitoksella. Sillan kohdalla on aika moinen virta, mutta selvitämme sen pääuomaa pitkin. Alamme tottua näihin virta- ja koskipaikkoihin, itseluottamuksemme lisääntyy. Sittem kuulemme edestä voimakasta ärjyntää. Lähestymme ääntä, suuntaamme joen vasemmalle rannalle ja rantaudumme tutkimaan tilannetta.

Edessä on aika vaikuttava koski, virta on vuolas, väylä kivikkoinen, eikä suoraa laskettavaa linjaa

voi havaita. Alempana virtaus törmää vanhoihin uittorakenteisiin, joilla kosken tukit on pakotettu kääntymään jyrkästi oikealle virran uomaa seuraten. Ranta on kulkukelvoton, puuston ja kasvillisuuden peitossa. Koskea emme voi laskea, kaluston rikkoutuminen olisi lähes varmaa ja loukkaantuneen kuljettaminen täältä tiettömän taipaleen takaa olisi hyvin hankalaa. Vedämme kajakit rantaan, kevennämme lasteja ja ryhdymme kantaamaan kajakkeja metsän kautta pääkosken alapuolelle. Vesurilla ja kirveellä saamme raivattua kantouran. Päätämme laskea kosken loppuosan, kantomatka olisi muuten toivottoman pitkä..

Koski sijaitsee Vanhan ja Uuden Jyskyjärven välissä. Virta puhkaisee Pielisen eteläpuolelta alkavan, Repolan ja Mujejärven kiertävän päätemoreenimuodostuman, joka vastaa Suomen toista Salpausselkää. Päätemoreeni jatkuu pohjoiseen kaartuen länteen Uhtuan pohjoispuolelle. Kepajoen ja Kemijoen rajaamalle alueelle levittäytyy Vienen suurin suo, Epäyssuo, 40000 hehtaaria yhtenäistä nevaa, jossa vain talviaikaan ihmisen on mahdollista liikkua.

Onnistumme laskemaan kosken alaosan ongelmita. Kemin rannat ovat soisia, mutta kasvillisuus on rantapenkoilla rehevää. Joessa on lukuisia saaria ja poukamia. Metsä on lehtipuuvoittoista ja jopa lehtomaista. Maisemassa voi aistia vuosisataisen kaskiviljelyn vaikutuksen. Havupuut on jokivar-silta kaadettu ja uitettu Vienenmerelle, tarvitsihan nuori neuvostovalta valuuttaa, puuta myytiin Kemin kautta Englantiin.

Jokimelontaa

Soiset rannat lipuvat ohi, päivä kallistuu taas iltaan. Pieniä koskiosuuksia laskemme jo rutiinilla. Maataukoja ei ole, rantapenkat estävät maihinnousun. Pyöritämme melaa tunti toisensa jälkeen, haukaten välipalaa kajakissa. Silmä haeskelee leiriytymispaikkaa, mutta suoalueet vain jatkuvat. Vihdoin löydämme soveliaan paikan joen keskellä olevasta pienestä saaresta, jonka länsipäässä on selvästi näkyvä vanha nuotiopaikka. Saari on tasainen, nimeltään Vitsasaari, sen puustoa on ilmeisesti harvennettu polttopuiksi.

Teltoille löytyy tilaa, kunhan saamme nostettua kajakit vedestä parin metrin korkeudella olevalle tasanteelle. Toistamme perinteiset iltarutiinit: teltat pystyyn, reviirinaru puiden väliin ja sille vaatteet kuivumaan, kuivat vaatteet päälle, keittimet esiin ja illallisen teko käyntiin. Nuotiopaikalle sytytämme tulen hyttysten kiusaksi. On mukavaa ryhmittyä pitkästä ajasta yhteen nuotiopiiriin, vaikka ruoan teko on jokaisella yksilöllistä puuhaa (pareilla tietysti yhteispeliä). Istumme yhdessä vielä hetken illallisen jälkeen. Vaihdamme näkemyksiä ja kehumme toistemme sankarillisia suorituksia. Balsamia sopii ottaa kulaus illan hämyssä virtaa katsellen.

Paanajärvi lähestyy

Lähdemme taas aamulla matkaan päivän tavoitteena Paanajärven kylä. Matkalla meidät yllättää koski, joka kivisyytensä vuoksi ei ole laskettavissa. Oikeanpuoleinen rantapenkka on kulkukelpoinen, joten päätämme kokeilla kajakkien uittoa.

Uittaja sitoo kajakin perään köyden, kiinnittää aukon päälle aukkopeitteen ja työntää kajakin virtaan. Rannalta köydellä ohjaamalla kajakki uutetaan kivikon lomitse koskea alas. Uittomatka on noin sata metriä ja selviämme kaikki siitä ongelmitta. Nyt olemme kokeilleet kaikki etenemis-
muodot: melonta, uitto, kanto, veto kärryillä, traileri. Vain kaatuneen kajakin uitto koskessa puutuu, sitä emme haluakaan kokeilla.

Improvisoitua lossitekniikkaa

Iltapäivä on pitkällä, kun saavumme Paanajärvelle. Ensiksi tulee näkyviin joen yli vedetty voimalinja, joka johtaa oikealla rannalla kukkulalla sijaitsevaan Uuteen Paanajärveen. Sen kohdalla toimii kaapelilossi, dieselkone puksuttaa rantavajassa. Ovelta kurkkii lossivahti sääten lossin vauhtia sen lähestyessä laituria: lyhyt jarrutus, lossi heilahtaa virrassa, sitten pieni kaasutus, ja lossi soilahtaa pehmeästi laiturin ohjaustappien väliin. Puomi laskeutuu ja kyydissä olevat kaksi henkilöautoa ajavat maihin.

Lossivahdilta kyselen, miten systeemi toimii talvella, onhan virta aika voimakas. Hän kertoo veden pysyvän sulana joulukuun alkuun, kun lossi ajaa virrassa. Kun ilma alkaa pakastua, ryhdytään lossipaikan yläpuolelle jäädyttämään talvitietä vettä jään päälle pumpaamalla. Tie jäädytetään niin paksuksi, että se kestää kuorma-auton, jolloin lossi voidaan telakoida rannalle kevättä odotta-

Vanha Paanajärvi

Varsinainen Paanajärven kylä on puolitoista kilometriä uuden alapuolella, myös joen oikealla puolella. Harmaat talot nousevat loivaan rinteeseen, jonka päällä, talojen taustana on tumma, korkea kuusikko, perinteinen uhrilehdon paikka. Kylässä on viitisenkymmentä asumusta, joelle päin harmaita, mutta ylempänä joissakin on käytetty värikkäitä maaleja. Rannassa kunnostetaan saunarakennusta. Työssä on talkooporukka Suomesta.

Lennart saa kasteen

Laiturille tunkee alumiiniveneellä paikallinen keski-ikäinen mies haluten kovasti tehdä tuttavuutta. Hän on näitä pullon ystäviä, joita kylissä toikkaroi vailla suuntaa ja tarkoitusta. Venäjä suhisee osin hampaattomasta suusta niin epämääräisenä, että keskustelu on hankalaa. Uuden Paatämme perustaa leirin sinne. Trailerit tulevat noustamaan meidät aamulla, jolloin jatkamme lossilla joen yli. Lähdemme melomaan vastavirtaan. Lennart, ruotsalainen vahvistuksemme saa yllättäen apua matkan tekoon alumiiniveneen ajaessa viereen. Pullomiehemme tarttuu Lennartin kajakin keulaan, painaa kaasua, ja niin liitävät Lennart ja kajakki perämoottorin vauhdissa kohti lossirantaa. Moottorimiehen ote kuitenkin lipsahtaa ja kajakki pyöryhtää nurin.

Kiirehdimme kohti kajakin valkoisena hohtavaa pohjaa. Keräilemme irtonaisia kelluvia tarvikkeita vedestä. Kohta kajakin alta nousee vetinen pää. Lennart katselee ympärilleen hieman sekavasti ja mutisee ruotsiksi jotain laseista ja kamerasta. Johan huolestuu retkenjohtajan roolissaan ja kiroilee suomeksi. Kelluvat tavarat saadaan talteen, vettä painavammat irtonaiset esineet uhrattiin juuri Paanajärven haltijoille.

Venemiehemme tointuu ja kiskoo Lennartin veneeseen ja suuntaa lähellä olevaan kotilaituriinsa. Hinaamme kaatuneen kajakin laituriin ja tyhjenämme sen. Laiturille kiiruhtaa keski-ikäinen

nainen, joka ottaa heti tilanteen hallintaansa. To-mera nainen taluttaa Lennartin rannassa olevaan saunaan ja vie märät vaatteet päältä. Sauna ei ole lämmin, mutta tarkoituksena on ilmeisesti saada uhri turvaan, ja vaatteet kuivumaan. Seuraavaksi hoitoon joutuu venemiehemme. Nainen kävelee veneelle ja irrottaa siitä polttoainetankin, ja vie sen lukon taakse. Lelut pois, kun leikki ei suju!

Asiat alkavat muuten olla taas järjestyksessä, yksi meloja vain on vaatteita saunassa panttivankina. Johan ja Tuula lähtevät neuvottelemaan Lennartia vapaaksi. He saavat muorin uskomaan, että Lennartilla on kuivia varusteita mukana, ei ole tarvetta odotella kastuneiden kuivamista. Lisäksi leiri-paikallemme on vain kilometri, heinäkuussa ei ole vaaraa kylmettyä tällä matkalla.

Lennart pääsee saunasta ja kaikki päättyy onnellisesti. Kalevalan enteet matkasta Pohjolaan

... miesten syöjille sijoille, urosten upottajille...

eivät onneksi toteudu traagisessa merkityksessä. Lennart on saanut mieleen jäävän kokovartalokasteen Paanajärven pyhissä vesissä. Käymme muutkin pesulla ja uimassa. Kastevesi on lämmin-tä ja lempeää. Illalla leiriin saapuvat trailerit Kostamuksen suunnasta. Igor ja Alexander nukkuvat yön autoissa, me melojat ryömimme telttoihin. Sovimme aikaisen lähdön, jotta ehtisimme seuraavaksi illaksi Kemin saaristoon.

Retken osallistujat vasemmalta: Mara, Marjo, Laura, Harri, Tuomo, kuljettajamme Alexander, Tuula, Anders, Christina, Johan, Jaakko, Lennart, Mats.

End of part I (Uhtua-Jyskyjärvi-Paanajärvi)

Osa II: Kemi-Solovetsk-Kemi (7.7.- 13.7.2012)

Keinottelemme vetoautot trailereineen yksi kerrallaan lossilla joen yli. Viimeiset katseet Paanajärvelle ja sitten pölyiselle tielle. Uhtua-Kemi päätien saavutamme 20 kilometrin möykkyisen ajon jälkeen. Igor käyttää kevyempää kaasujalkaa, kajakkimme säästyvät enemmältä murjomiselta. Kemijoki on seurannut meitä oikealla puolella, näköyhteyttä siihen ei kuitenkaan ole. Paanajärven alapuolella joessa on viisi isoa koskea, alimpana Valkeakoski. Tähän suunniteltu voimalaitos olisi Vienan Karjalan suurin, antoteholtaan kolmasosa Imatran kosken tehosta.

Valkeakosken voimalaprojekti ja Paanajärven tulevaisuus

Voimalaprojekti on toistaiseksi pysäytetty, mutta vanhan Paanajärven kohtalo on silti epävarma. Kylän säilyttämistä vaativat joukot ovat väsymässä, kiihkeimmät jo poistuneet riveistä. Suomen puolella Kemijoen vesistöä vastaa Oulujoki, sen varrelle on 100 metrin laskua hyödyntämään rakennettu 11 voimalaitosta. Kaipa uusiutuva energia Karjalan Tasavallalle on tarpeen, jos vaihtoehtona on turvevoimalaitosten rakentaminen. Ydinvoimaloita tasavallan alueella ei ole. Voimalan rakentaminen kesyittäisi Kemijoen vielä vapaat kosket, mutta tasavaltaan jää kyllä runsaasti vapaita koskia harrastajille.

Paanajärven kylän voisi dokumentoida ja jos sieltä löytyy arvokkaita rakennuksia, niitä voisi siirtää Kizhin saarelle siellä jo olevien museotalojen jatkoksi. Kylä on ollut jo lähes 30 vuotta raken-

nuskiellossa, ja kuihtuu hitaasti. Uusi Paanajärvi, joka tarkoituksella on rakennettu kukkulalle, on ottanut aktiivinen kylä, asutus keskittyy sinne, patorakennelmien nostama vesi ei sitä uhkaa. Työtä tänne tarvitaan, puhdasta energiaa ja infrastruktuurin kohentamista. Telттаileva meloja, joka kuusen juurella keittelee ruokansa, ei valitettavasti kohdemaan kansantaloutta paljoa kohenna.

Kemiin ja Papinsaarelle(Rabotsheostrovsk)

Shomban kylän kohdalla saavutamme päätien. Kemijoki levenee 20 kilometriä pitkäksi järviältaaksi, jonka perällä on Vääräkosken voimalaitos. Tie kulkee altaan reunaa, vesi välkehtii puiden lomasta. Vasemmalle puolelle jää hylätty sotilas-lentokenttä. Kylmän sodan kaudella suurvalta ponnisti voimiaan, nyt rahaa käytetään muuhunkin kuin puolustusjärjestelmiin. Toivomme syvän rauhantilan jatkuvan. Jasit, migit ja hornetit käyvät kalliiksi kansantalouksille.

Kemin kaupunki tuottaa pettymyksen, jotain isompaa ja komeampaa odottaa vaistomaisesti, kun saavutaan meren rannalle, kuuluisan Muurmanskin radan tuntumaan. Jatkamme pysähtymättä kohti satamaa, suomalaiselta nimeltään Papinsaarta, neuvostoajan nimi on Rabotsheostrovsk, Työläissaari.

Tien varsilla näkyy harmaita asuinparakkeja. Rannat ovat täynnä vuosikymmenien puutavara-viennin jätettä. Saari on taantunut niemeksi jätteen vähitellen täyttäessä kapean salmen.

Rautatiekiskot kaartavat satamaan, joka vieläkin on kuin sodan jäljiltä, vaikka sitä on osittain kohennettu turistilaivojen käyttöön. Laiturille on ajettu vanha rautatievaunu, joka on sisustettu ravintolaksi. Vessa puuttuu, mutta uskaliaat ohjataan nurkan taakse, jossa tarpeet saa pystyjaloilla hoidettua. Satamassa on rakennettu hotelli, jossa on useita lisärakennuksia, suurin osa kesäkäyttöön tarkoitettuja. Solovetskiin aikovat turistit majoittuvat tähän hotelliin, ja tekevät päiväretken saarelle laivalla. Luostarisaaressa majoitustilat ovat rajalliset, ja useimmille käyjille päiväretki riittää saaren katseluun.

Pysähdymme matkalla kaupan kohdalla täydentämään ruoka- ja juomavarastojamme. Igor etsii vesilähteen, täytämme juoma-astiat. Edessä olevat vedet ovat suolaisia. Autot ja trailerit siirretään hotellin yhteydessä olevalle vartioidulle parkkipaikalle. Alkaa kajakkien pakkaus merimatkaa varten.

Veden korkeus vaihtelee Papinsaaren edustalla noin puolitoista metriä. Olemme tulleet alimman veden aikaan, avovesi on paennut lähtörannasta kauas kivikon taa ja joudumme odottelemaan veden nousua. Rautatievaunun grilliravintola saa 12 nälkäistä asiakasta. Odottelemme annoksia toista tuntia, koska henkilökunnan pitää ensiksi hankkia raaka-aineet lihavartaisiin, ja sitten käynnistellä hiiligrilli. Sanotaan, että Venäjä on maa, jossa mikään ei toimi, mutta kaikki järjestyy. Odottelu palkitaan, ruoka on herkullista.

Melontaporukastamme osa on päättänyt tehdä meriyliityksen laivalla. He tulevat saattamaan meitä Kemin edustan saaristoon, yöpyvät siellä, ja melovat takaisin Kemiin tullakseen sitten yhden hotelliyön jälkeen laivalla telttaleimaan Solovetskiin. Yliityksen meloneet ovat jo silloin saarella, ja yhdessä jatkamme samassa telttaleirissä. Olemme varanneet luostariretkeen aikaa viikon, neljä päivää ylityksiin ja kolme päivää luostarisaaressa. Aikataulussa on varapäiviä melontasään muuttumisen varalta.

Tavoitteena Nemetski Kusov

Vesi palaa rannoille, kajakin kokka nuuhkaisee meren tuoksua, ja kun vettä on vihdoinkin kolin alla, voi retki alkaa. Satama aukeaa koilliseen. Oikealla puolella on Jakkisaari, kierrämme sen pohjoiskärjen. Rannat ovat matalia ja kivisiä, kuin meloisi Merenkurkun maannousema-alueella. Suuntaamme itä-kaakkoon kierrellen pieniä saaria ja matalikkoja. Kohtalaisen voimakas vastatuuli hidastaa menoamme. Kohteeseemme Kusov-saarille on matkaa lähtörannasta noin 20 kilometriä. Muutaman kilometrin päässä rannasta matalikot loppuvat ja pääsemme syvempään veteen. Saaret suurenevät ja kasvattavat korkeutta. Uloimmat ovat kuin pieniä kallioisia tuntureita kurottaen jäkäläisiä lakiaan sataan metriin. Ne ovat ikivanhan Karjalaisen poimuvuoriston viimeisiä jäänteitä. Noin Kymmenen kilometrin melonnan jälkeen saamme tuntuman vuorovesivirtauksiin, imu tarttuu kajakiin ja alkaa vetää sitä kahden saaren väliseen salmeen. Pelästyneinä rantaudumme ja nousemme kukkulalle tutkimaan vesiä.

Vuorovesivirtauksia Kemin saaristossa

Kalliolta näemme kaaren muotoon asettuneiden Kolosaarten välissä vuorovesipyörteen, useita satoja metrejä leveän virtausalueen, joka näyttää pyörivältä kehältä. Virtausta ruokkii kolmesta kapeikosta työntyvä vuorovesi, se nostaa puolen metrin korkuisen jyrkän ja epäsäännöllisen aallokon. Olemme tutkineet vuorovesitaulukoita, ja mielestämme veden pitäisi nyt olla yläkuolokohdassaan ja rauhoittumassa. Veden liike on kuitenkin yhä voimakasta. Saattajamme, jotka aluksi ajattelivat seurata meitä Kusoveille, päättävät jäädä tähän telttaleiriin palatakseen seuraavana päivänä takaisin Kemiin. Päätös on onnekas, koska seuraavan päivän sää on sateinen ja sumuinen, ja heidän paluumatkansa on lyhennettynäkin haastava. Mats pääsee näyttämään suunnistustaitojaan.

Odotellemme veden rauhoittumista. Kun virtaus vähän tyyntyy, lähdemme melomaan Nemetski Kusoville kiertäen virtapaikkoja ja etsien tuulisuoja pienemmistä saarista. Veden virtaus kuljettaa silti kajakkeja sivusuunnassa, ja reittimme näyttää saarelle jääneistä kummallisen kiemuraiselta. Saavutamme Nemetski Kusovin ja Russki Kusovin välisen matalan salmen vuoksen kääntyessä luoteeksi. Rantaudumme iltamyöhällä rauhalliseen itään avautuvaan poukamaan. Vedämme kajakit nousuveden varalta riittävän korkealle, pystytämme leirin, ja tankkaamme energiavarastot yötä vasten. Korjaamme havaintojemme mukaan virtaustaulukoiden aikaviivettä, päätämme lähteä aamulla puolitoista tuntia myöhemmin kuin olimme aluksi ajatelleet. Tavoitteenamme on

olla Kusovien ja Solovetskin saaren välisen salmen virtausalueella suunnan kääntyessä. Vuorovesivirtaus kulkee tällä alueella nousevan veden aikaan luoteesta kaakkoon, laskevan veden aikaan kaakosta luoteeseen. Virtauksen nopeus on suurimmillaan puolitoista solmua kumpaankin suuntaan. Jotta eliminoisimme virtauksen, päätämme meloa ajatuksellisesti suorasta linjasta vasemmalle kaartavan puolikaaren, alussa suunnaten linjasta vasempaan, lopussa vastaavasti meloen linjasta oikealle. Enimmillään suorasta linjasta poikkesimme kompassin mukaan noin 15 astetta.

Etenemme muodossa Jänissaareen

Valitsemme Harrin pääsuunnistajaksi. Hän on koodannut reitin GPS-laitteeseen, joten pystymme seuraamaan nopeutta, suuntaa ja sortumaa suoralta reitiltä. Tähtäämme Solovetskin luostarin suunnasta hieman oikealle Jänissaareen. Etäisyys saareen on noin 25 kilometriä, siitä luostarille on matkaa vielä 10 kilometriä. Ryhmitymme ylitystä varten muotoon: Harri keulassa vastuullaan suunta vierellään Laura vastuullaan nopeus, seuraavana parina Lennart ja Marjo, kolmantena Tuomo ja kaksikolla Johan sekä Mara. Säätila on aluksi hyvä, tuuli leutoa, aallokko rauhallinen. Sitten alkaa tihkusade, ja näkyvyys huononee. Suunnistamme GPS:n mukaan varmistaen suunnan kajakkikompassilla. Tiivistämme muotoa, kun näkyvyys huononee. Väylän ainoa majakka, jonka jätämme vasemmalle, katoaa sumuun. Harmaahylje sattuu reitillemme. Se jää uteliaana seuraamaan meitä. Pää pilkahtaa vähän väliä pintaan eri puo-

lilta muodostelmaamme, uteliaat silmät arvioivat etenemistämme katsellen meitä sukulaissieluja, vanhoja poikia viiksekkäitä.

Noin neljän tunnin melonnan jälkeen saamme Jänissaaren näkyviin. Vielä puolisen tuntia, ja pääsemme rantaan tyhjentämään ”pilssivesiä”. Lennartin selkä on kesken ylityksen alkanut vai- vata, ja hän pyytää lupaa jatkaa melontaa suoralla kurssilla Solovetskiin. Siihen retken vetäjä ei anna lupaa. Ylitykset tehdään turvallisuuden vuoksi johdetusti yhdessä sovitussa muodossa, vaikka muuten sooloillaankin. Vienan meri on monta urhoa upottanut, koetamme sellaisen välttää.

Meren pohja Kusovien ja Solovetskin välisessä 30 kilometriä leveässä salmessa on pohjaltaan hyvin poimuttunut. Kaakosta luoteeseen noin 40 metrin syvyisen pohjan harjanteet nousevat lähelle pintaa, vain 5-10 metrin syvyyteen. Harjanteet kasvattavat tuulisella säälläaaltojen kokoa moninkertaiseksi saaden ne murtumaan matalikkojen kohdalla. Vuorovesivirtaukset voimistavat ilmiötä. Matalikkoja ei ole merkitty merimerkeillä, vaikka käyttämässämme pohjakartassa niitä on. Saamamme ennakkokuvaukset Solovetskin vesien haastavuudesta tuulisella säällä ovat varmasti todellisia. Kun kävimme Kemin satamassa kyselemässä reitistä paikallisen aluksen kapteenilta, hän kielsi meitä etenemästä Kusoveja pitemmälle vedoten meren oikullisuuteen. Saattaa kuitenkin olla, että hän näki myös edessään ansaintamahdollisuuden, asiakkaita, joita maksusta voisi luostarille kyyditä. Saattamaan hän olisi ollut aluksineen halukas, tietysti huomattavasta maksusta.

Melomme luostarin rantaan

Emme pysähdy tutkimaan Jänissaaren kuuluja jatulintarhoja, vaan jatkamme tihkusateessa kohti Solovetskiä. Parin tunnin melonnan jälkeen kajakit nostetaan luostarin pääportin edustalle rantanurmikolle. Jätämme kohteliaasti etäisyyttä porttiin, jotta emme keräisi liikaa huomiota. Kajakit haluamme kuitenkin jättää näkyvälle paikalle, jotta ne saisivat olla rauhassa sen aikaa, kun selvitämme leirintamahdollisuudet. Luostarin lähistöllä on pieni hotelli, jonka infopisteestä käymme kyselemässä lupia. Varsinainen leirintäalue on lännessä parin kilometrin päässä. Selitämme, ettei se meille oikein käy, me melojat kun kuljetamme kajakkia kuin etana kotiloa, se pitää saada mukaan teltan viereen. Saamme luvan vallata leiriksemme luostarin läheltä, noin puoli kilometriä etelään kurottuvan niemen. Siellä on riittävästi tilaa, pääsemme alueelle ja sieltä pois sekä melomalla että jalkaisin. Laivalla tuleville paikka on lähellä satamaa. Toisaalta olemme sivussa muusta liikenteestä ja poissa liian uteliaiden silmistä. Panemme leirin pystyyn, ja nopeimmat ehtivät tehdä kierroksen lähialueella, etsimässä kaupat ja ruokapaikat. Vettä tihkuttaa ja ensimmäinen luostariyö on hieman kostea.

Solovetsk

Seuraavana päivänä saapuvat laivalta toverimme, ja asettuvat leiriin. Sää paranee, suunnittelemme luostarikierroksen. Johan on järjestänyt ryhmällemme liput ja oppaan, jonka seurassa vietämme mielenkiintoisen kolmetuntisen luostarin alueella. Oppaamme puhuu vain venäjää, mutta Tuula

kääntää opastuksen suomeksi korkeaa ammattitaitoa osoittaen.

Luostarin perustivat saarelle 1400-luvulla Savvati ja Herman. Solovki-saaristo, jonka nimi ilmeisesti on suomalaista alkuperää, Salosaaret, lienee perustamisen aikaan ollut Novgorodilaisten ruhtinaiden omistuksessa. Moskovan kukistaessa Novgorodin mahdin 1400-luvun lopulla omistukset siirtyivät Moskovan ruhtinaskunnalle. Luostari sai tukea ja lahjoitusmaita, ja

siitä muodostui myös alueen sotilaallinen keskus, linnoitus, jonka 8 metriä paksut muurit ovat onnistuneet torjumaan kaikki hyökkääjät, lukuun ottamatta kapinaan nousseiden vanhauskoisten munkkien nujertajia vuosina 1668-1676. Luostari rikastui maalahjoituksilla ja saamallaan monopolilla Vienan alueen suolankeittoon. Parhaimmillaan Solovetsk oli Venäjän toiseksi rikkain luostari. Mutta kestävää kuitenkin ei ole mikään maallinen hyvä.

Vankileirin pitkä varjo

Vuonna 1920 kommunistit lakkauttivat luostarin, munkit ajettiin saarelta, arvoesineet ryöstettiin ja jäljet peitettiin luostari polttamalla. Sen jälkeen saarta käytettiin ojennus- ja pakkotyöleirinä, samassa roolissa, jossa Venäjän tsaarit olivat saarta aiemminkin käyttäneet, pienimuotoisesti tosin. Vankileirin nimilyhenne oli SLON, Solovetskin erityisojennusleiri, jossa Gulag-järjestelmä, Naftali Frenkellin luomus kehitettiin. Slon tarkoittaa venäjäksi norsua, norsuvitsit olivatkin hyvin suosittuja Neuvostoaikaan.

Maitovalaita katsomaan

Solovetskin luostarilta noin 10 kilometriä länteen kurkottaa rannalta mereen särkkä, joka laskuveden aikaan paljastuu, mutta veden noustua muuttuu saareksi. Uloimpaan kohtaan on rakennettu teräsputkista torni, jonka tasanteilta voi tarkkailla särkän eteen laskuveden aikaan ruokailemaan tulevia maitovalaita. Särkkä ohjaa vuorovesivirtauksia tuomaan ravinteita,

äyriäisiä ja kaloja paikalle houkuttelemaan maitovalaita. Valaita voisi tulla katsomaan myös melomalla, mutta kokeilemme maareittiä. Vuokraamme päiväksi maastopyörät, ajamme länteen johtavaa hiekkatietä puolisen tuntia, jonka jälkeen käännymme rantaan metsän halki johtavalle noin viisi kilometriä pitkälle polulle. Polku on aluksi ajettavaa, mutta muuttuu sitten kivikoiksi, joiden välisillä suo-osuuksilla on pitkospuut. Muu porukka jättää pyörät, ja etenee jalkaisin, minä päätän jatkaa sitkeästi pyörällä, onnistuen vauhtia pitämällä pysymään kapealla pitkospuu-uralla. Kivikoissa joudun välillä kantamaan pyörää ja taluttamaan osan matkaa. Pääsen rantaan, jatkan pyörällä paljastunutta merenpohjaa pitkin, ja lopuksi noston pyörän korkean kiven päälle, turvaan nousuvedeltä. Jatkan tornille jalkaisin. Paikalla on useita ryhmiä, kaikki odottavat valaiden saapumista. Valaita ei näy, ei kuulu. Oppaat alkavat vihdoinkin huolestua, kertovat, että vesi alkaa nousta, on lähdettävä paluumatkalle. Belugat jäävät kaikilta näkemättä, mikä oppaiden mukaan on harvinaista, parvet kun yleensä näyttäytyvät päivittäin.

Jungit merisotilaina

Palaan samaa reittiä ajaen hiekkatiellä kilpaa maastoautojen kanssa, kura lentää lammikkojen kohdalla. Solovetskissa palautan pyörän, käyn kaupassa. Baltic 7 tekee nyt oikein hyvää, päälle puraisu paikallista maustettua kestopakkaraa. Bkusnij. Voimat palaavat, ja poikkeen matkalla leirille vielä Nuorten merimiesten museossa. Paikka on vaikuttava. Saarella koulutettiin orvoiksi jääneistä murrosikäisistä pojista meripoikia sotaan, jungmanneja, venäjäksi Jungeja. Heitä käytettiin miehistönä aluksilla, jotka suojasivat liittoutuneiden sotakuljetuksia Arkangeliin saksalaisten sukellusveneiden hyökkäyksiltä. Tuhannet sotapojat, enemmistö vuosina 1941-1945 koulutetuista menetti henkensä tässä katkerassa merisodassa.

Merimuseo

Saaren merimuseo on mielenkiintoinen, useampi tunti vierähtää esineitä ja veneitä tutkiessa. Museossa on hyvin havainnollinen esittely Pomorien käyttämästä limisaumaisen veneen rakennustekniikasta. Vene kootaan ilman niittejä tai rautanauvoja ompelemalla laudat yhteen kuusen juuresta valmistetulla punoksella. Punos kiristetään ompeluaukkoihin kiilattavilla puukiiloilla. Tiivisteinä käytetään tervattua hampppua, ja koko alus suojataan lopuksi tervaamalla.

Vastaavaa rakennustapaa ovat myös saamelaiset käyttäneet jokiveneidensä tekemiseen, joten on

luultavaa, että tekniikka on ikivanhaa, ja keksitty ennen rauta-aikaa. Menetelmästä täytyy rakenteelle olla etuja, koska sitä on jatkettu vielä raudan yleistyttyäkin. Hämmästyttäviä merimatkoja näillä neulotuilla veneillä on tehty: veneitä on löydetty Huippuvuoriltakin, joten niillä purjehdittu poikki myrskyisen Jäämeren. Varsin suuria, yli 15-metrisiä veneitäkin tällä tekniikalla on valmistettu.

Takaisin Kusoveille

Tarkkailemme sääennusteita valitaksemme oikean hetken paluuta varten. Tarvitsemme sopivan vähätuulisen aikaikkunan, jotta ylityksen pahimmissa paikoissa ei aallokko olisi liian hankalaa. Saamme matkapuhelimeen tekstiviestinä tietoja tulevasta säästä, tuulen suunnasta ja nopeudesta seuraaviksi pariiksi vuorokaudeksi. Tietoja tilaamme Igorin sukulaisten kautta Venäjän sääpalvelusta, ja Suomesta, jossa ystävämme seuraavat Norjan hyvää, Vienan alueen kattavaa sääpalvelua. Vertailemme näitä tietoja, ja kun ne näyttävät samansuuntaisilta, uskallamme luottaa tietoihin. Olemme olleet saarella kolme päivää, olemme nähneet riittävästi seutua. Sää tiedot näyttävät lupaavilta, on aika lähteä paluumatkalle. Varaamme Kusoveille melontaan kuusi tuntia. Poikkeamme alkumatkasta Jänissaarilla pilssivesiasialla, josta melomme neljän ja puolen tunnin matkan Kusoveille. Lennart ei ole saanut selkäänsä melontakuntoon, ja päättää jäädä laivaporukkaan. Hän saa kajakilleen paikan laivaan, ja paluu on kunnossa. Meitä ylittäjä jää jäljelle kuusi.

Ruski Kusoville leiriin

Ylitys sujuu ongelmitta. Aallokko on eloisampaa, vedenalaisten kynnysten kohdalla huomaa selvästi korkeamman aallokon, jonka häiriö jatkuu puolisen kilometriä, kunnes vesi rauhoittuu. Vuorovesivirta vie meitä aluksi oikealle, sitten taas vasemmalle, mutta GPS:n kanssa pysymme hyvin tietoisina asemastamme. Ilma on kirkkaampi, majakka, joka nyt on oikealla puolellamme, näkyy hyvin, ja voimme sen avulla myös seurata etenemistämme. Kusovien korkeat laet näkyvät loppumatkasta hyvin, ja voimme etsiä niiden avulla sopivan väylän. Huomaamme, että linnut parveilevat villinä jossain tyrskyävässä kohdassa, ilmeisesti paikallinen virtauspyörre nostaa kalaparven linnuille helpoksi ateriaksi. Tarkkailemme lintuparvia, ja kierrämme tällaiset virtapaikat.

Suuntaamme Nemetski Kusoville, jossa on useita suojaisia leiripaikkoja. Saari on kuitenkin nyt suosittu, tuntuu kuin kaikki kemiläiset olisivat lähteneet saaristoon lomalle, kaikki rantapaikat on varattu. Siirrymme Ruski Kusovin puolelle. Se ei ole yhtä houkutteleva, ja kierrettyämme jonkun aikaa, suuntaamme kohtaan, josta löydämme pitkän hiekkarantaa. Huomaamme kohta, miksi ranta on vapaana. Se on hyvin matala, pohja on laakea ja syvenee hitaasti. Kun tulemme rantaan, on vesi hävinnyt jonnekin. Tiedämme, että laskuveden aikaan emme täältä pääse pois. Aikaa meillä kuitenkin on, koska olemme päättäneet viettää viimeisen yhteisen yön Kemin hotellissa, joten riittää, että olemme perillä seuraavana iltana.

Leiripaikka on hieman ahdas, mutta saamme kajakit suojaan ja teltoille löytyy paikat. Yöuni tulee odottelematta, ja aamulla olo on taas virkeä. Valittavasti vuoroveden rytmi ei ole meille otollinen, joudumme odottamaan monta pitkää tuntia hyttysten syötävänä rannalla, jossa ei oikein keksi tekemistä. Vihdoin vesi palailee, ranta siirtyy lähemmäksi, ja lähdemme uittamaan kajakkeja rannasta toivossa löytää niin paljon vettä, että voi itsekkin istua kyytiin. Hyvä opetus leiripaikan valinnasta!

Papinsaaren hotellimajoitus

Otamme kurssin Papinsaarta kohti, tällä kertaa kiertäen satamaan kaakon puolelta. Tuuli yltyy, ja taas joudumme melomaan vastatuuleen kierrellen saarien taitse tuulensuojaa etsien. Välillä oikaisemme hyvin matalien alueiden kautta. Pohjakosketuksia tulee. Vihdoin satama tulee näkyviin, ja pääsemme rantaan. Vaihdamme ylle kuivempia vaatteita ja oikaisemme hotellin respaan kyselemään majoitusta. Saamme kaksi kahden hengen huonetta lisävuoteella, joten kaikkien osalta majoitus on kunnossa. Joudun häämatkalaisten kolmanneksi pyöräksi. Huoneessa on erillinen ovella erotettu alkovi, sohvalle rakentelen vuoteen, pää toiselle käsinojalle, jalat toiselle. Suihku on, ja ruikkii kylmää vettä. Vesivessa kurnuttaa, mutta toimii sittenkin. Myöhäillalla käymme vielä ravintolan baarissa oluella, ja napsimassa kevytpaloja, mitään kunnon ruokaa ei ole saatavilla. Kallis hotellihuone, ja kehnot tarjoilut. Monopoliasema turistivirran vierellä. Emme peukuta tätä.

Olemme siirtäneet kajakit trailereiden luo vartioidulle alueelle jo illalla. Aamulla pakkaamme

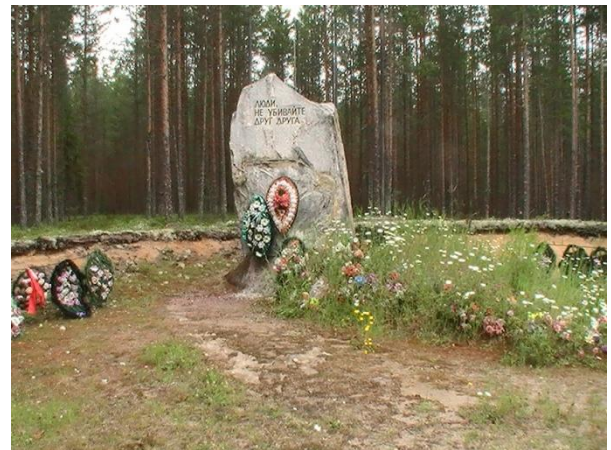
kajakit uudella tavalla. Ääniselle jatkaa neljä melojaa: Johan, Jaakko, Mats ja Tuomo. Nämä pakkaavat kajakkinsa pienempään traileriin, jota Igor vetää. Isompaan traileriin tungetaan seitsemän kajakkia ja kaksikko, kahdeksan henkeä, ja näiden tavarat. Kuljettajaksi tulee Alexander. Tämä kuljetus lähtee suoraan kohti Vartiuksen raja-asemaa, ja jatkaa sieltä Lentuan leirintäalueelle, jossa automme odottavat. Alexander palaa sitten Uhtualle, melojat jatkavat kotiseuduilleen, Lennartilla on kiire Ruotsin lautalle, muut ovat pääkaupunkiseudulta.

Eron hetki lyö, halailemme toisiamme ja toivottamme hyvää matkaa. Kömmimme autoihin, ja suuntaamme kohti uusia seikkailuja. Pienen jatkorukkamme oli tarkoitus meloa Ääniselle Stalinin kanavan kautta, mutta olemme oppineet lisää kartanlukua, ja tehneet tiedusteluja, joten alamme uskoa, että ilman ennakoitua hankittua lupaa kanavalle ei ole asiaa. Tietoa ei ole, onko melojia kanavalla koskaan liikkunut. Olemme onnistuneet melomaan Saimaan kanavan kautta Viipuriin, ja myös ikään kuin hätäratkaisuna keran Viipurista kanavaa pitkin Suomeen, kun merireitti ei meille Uuraan kautta auennut. Vaikeaa se oli silloinkin, vaikka kyseessä oli vain suomalaisten valvoma, ja rakentama kanava. Yhtenä vaihtoehtona harkitsimme meloa osa kanavareittiä, Segezasta Poventsaa, ja ohittaa maitse sulut. Jaakko, jonka Lennartin jätettyä retken kesken, houkuttelemme mukaan, valittelee polveaan, ja tunnustaa, että raskat sulkujen kierto ei oikein houkuttele. Päädymme siten aloittamaan Retken Stalinin kanavan viimeiseltä sululta, Poventsasta. Sinne suunnataan auton keula.

Sandarmoh

Tie Poventsaa kiertää Karhumäen kautta. Lähellä Poventsaa, tien vasemmalla puolella on kansainvälinen Stalinin puhdistusten muistopaikka, Sandarmoh. Kun Solovetskin vankileiri Talvisodan alla lopetettiin, elossa toistaiseksi säilytettävät vangit siirrettiin Norilskiin. Terminoitavat tapaukset laivattiin Poventsan lähellä olevaan laajaan hiekkakuoppaan, jossa nyt kasvaa kaunis männikkö. Tahti oli kova: viimeinen kuljetuserä, 1111 vankia niskalaukailtiin kahden viikon aikana

kuoppaan. Puita koristavat teloitettujen kukitetut kuvat. Paikka on nimeltään Sandarmoh. Moh tarkoittaa sammalta tai jäkälää, Sandar voisi tulla karjalainen sanda, santaa, hiekkaa ja hietaa tarkoittama muunnos. Tekee mieli suomentaa Sandarmoh Hietakehdoksi Aleksis Kiven mukaan: ”Tuonen lehto, öinen lehto, siellä on hieno hietakehto, sinne lapseni saatan”. Lehdossa lepää 8000 pääasiassa vuosina 1937-1938 teloitettua Neuvostoliiton kehittämiseen henkensä uhraututta eri maiden kansalaista. Suomalaisia siellä on lähes tuhat. Muistopaadessa lukee nöyrä pyyntö: ”Ihmiset, älkää tappako toisianne”. Ei tapeta, eihän.

Nelikymppinen Igor, joka on Kostamuksessa työskennellessään oppinut puhumaan suomea, ja opiskellut Petroskoin Yliopistossa kieltä, oli mukamme ensimmäistä kertaa Solovetskissä, ja nyt Sandarmohissa. Hän vaikuttaa aika hiljaiselta, mutta sitten tunnustaa retken aikana oppineensa paljon omasta maastaan. Ehkä suomalaisellekin tekisi hyvää, jos joku turisti käyttäisi meitä Santa-aminassa, Tammisaarella, Hennalassa, Vilppulassa ja muilla paikoilla, joissa lähes sata vuotta sitten nälkäännettiin punavankeja nälkään, ja tehtiin pikaisia kostoteloituksia. Hyvä olisi muistaa ja ymmärtää myös oman maan historiaa. Katynin metsiä on monen maan taakkana.

End of part II

Melojat tauolla Kuittijärvellä.